

ARTIKKELIT

MONIKULTTUURISUUS JA DELIBERATIIVINEN DEMOKRATIA

Väestöryhmäkohtaisten kansalaisraatien mahdollisuuksista ja haasteista

Harri Raisio*

Johdanto

Laajaa yhteiskunnallista osallisuutta tavoittelevan deliberatiivisen demokratian teorian rinnalla on kehittynyt ajatus väestöryhmäkohtaisesta deliberaatiosta (esim. Karpowitz, Raphael & Hammond 2009; Raisio & Carson 2014). Esimerkkejä tämän kaltaisesta deliberaatiosta ovat Vaasan seudulla toteutetut väestöryhmäfokusoituneet kansalaisraadit. Näissä niin nuoret, opiskelijat, vammaiset henkilöt kuin myös ikäihmiset ovat päässeet käymään deliberaatiota omissa viiteryhmissään. Tutkimustulokset ovat olleet positiivisia (ks. Raisio, Ollila & Vartiainen 2011; Vartiainen, Mäkinen, Ollila & Raisio 2012; Lundström & Raisio 2013; Raisio, Valkama & Peltola 2014; Raisio, Vartiainen & Pilke 2014).

Vaasassa syksyllä 2012 toteutettu Suomen ensimmäinen maahanmuuttajien kansalaisraati jatkaa tutkimusta väestöryhmäkohtaisesta deliberaatiosta. Siinä tietyistä maahanmuuttajaryhmistä koottu osallistujajoukko kävi deliberaatiota neljän illan ajan ja julkaisi lopuksi erillisessä tiedostustilaisuudessa julkilausumansa. Maahanmuuttajien kansalaisraati toi väestöryhmäkohtaiseen deliberaatioon uuden haasteen – lisääntyneen monikulttuurisuuden. Ottaen

* HTT ja dosentti Harri Raisio on tutkijatohtori filosofisessa tiedekunnassa Vaasan yliopistossa. *Email: harri.raisio@uva.fi*

kuitenkin huomioon maahanmuuttajien osallisuuteen ja kotoutumiseen liittyvät merkittävät haasteet, ovat deliberaation mahdollisuudet tulkittavissa merkittäviksi. Tässä artikkelissa pohditaan näitä maahanmuuttajien kansalaisraatiin liittyviä mahdollisuuksia ja haasteita, niin teoreettisen kirjallisuuden kuin myös yhden empiirisen kokeilun valossa. Vaasan seudulla jo toteutetut väestöryhmäfokusoituneet kansalaisraadit toimivat maahanmuuttajien kansalaisraadien vertailukohtana, lisäten siten ymmärrystä maahanmuuttajien kansalaisraadissa käydyn deliberaation erityispiirteistä.

Artikkeli rakentuu siten, että tämän johdannon jälkeen syvennetään ymmärrystä deliberatiivisen demokratian teoriasta, väestöryhmäkohtaisesta deliberaatiosta ja kansalaisraatimallista maahanmuuttajuuden kontekstissa. Tämän jälkeen esitellään tutkimuskohde sekä tutkimusmenetelmät. Lopuksi laajan tulososion jälkeen esitetään johtopäätökset maahanmuuttajien kansalaisraadin keskeisimmistä mahdollisuuksista ja haasteista sekä näiden suhteesta muihin toteutettuihin väestöryhmäkohtaisiin kansalaisraateihin.

Väestöryhmäkohtainen deliberaatio deliberatiivisessa demokratiassa

Deliberatiivinen demokratia on ymmärrettävissä keskustelua korostavana demokratiamallina, vastakohtanaan äänestyskeskeinen demokratiamalli (Chambers 2003). Itse deliberaatiolla tarkoitetaan vuorovaikutteista näkemysten punnitsemista, jossa ihmiset ovat totuudenmukaisia sanomissaan, toisten argumentteja kunnioittavia ja avoimia muuttamaan omia näkemyksiään, jos esiin nousee parempia argumentteja (Steiner 2012: 3). Deliberaatio tapahtuu «ideaalissa puhetilanteessa», jossa kaikki osallistujat saavat esittää omat argumenttinsa eikä osallistujien yhteiskunnallinen asema vaikuta keskustelun kulkuun. Ainut todellinen painoarvo on esitettyjen argumenttien ansioilla, jolloin keskustelu siirtyy kaupankäynnistä, yksittäisten ihmisten intressien summaamisesta ja vallankäytöstä kohti tasa-arvoisten osallistujien välistä harkittua ja punnittua keskustelua. (Habermas 1999; Cohen & Fung 2004; Fishkin 2009). Lisäksi deliberaatiossa on tärkeää pyrkiä osallistujajoukon inklusiivisuuteen ja vaikuttavuuteen (Carson & Hartz-Karp 2005).

Käsiteltäessä deliberatiivista demokratiateoriaa on syytä erotella ”demokraattinen deliberaatio” ja ”deliberatiivinen demokratia”. Gastilssin ja Richardsin (2013) mukaan ”demokraattinen deliberaatio” viittaa yksittäisiin julkisiin tapahtumiin, jossa deliberaatiolle annetaan keskeinen arvo. ”Deliberatiivisessa demokratiassa” deliberaation ihanne laajenee koko yhteiskunnan tasolle. Voidaan puhua myös mikro- ja makrotason deliberaatiosta (ks. Hendriks 2006).

Tällä hetkellä on käynnissä deliberatiivisen demokratiateorian systeminen

käänne (Mansbridge ym. 2012). Huomio on keskittymässä siihen, miten deliberaatio toteutuu kompleksisessa nyky-yhteiskunnassa, jossa ei ole olemassa yhtä yhtenäistä julkista tilaa (public sphere), vaan niiden moninaisuus. Keskeinen ajatus ”deliberatiivisessa systeemissä” on se, että vaikka deliberaatiivinen demokratia onkin tavoitteena lähes mahdoton, voidaan demokraattista systeemiä kuitenkin pyrkiä muokkaamaan deliberaatiivisempaan suuntaan. Deliberaatio tapahtuisi tällöin monipuolisesti kaikilla yhteiskunnan eri tasoilla, niin kuntalaiskuulemisissa, päättäjien huippukokouksissa kuin myös lehtien palstoilla ja nettikeskusteluissa. Deliberatiivisuuden taso vaihtelisi merkittävästi, mutta yhdessä nämä kaikki saisivat aikaan enemmän kuin osiensa summan, deliberaatiivisen systeemin, ts. demokraattinen deliberaatio ja deliberaatiivinen demokratia alkaisivat yhdentyä.

Väestöryhmäkohtainen deliberaatio voidaan määritellä tärkeäksi osaksi deliberaatiivista systeemiä (ks. Raisio & Carson 2014). Tässä yhteydessä sillä tarkoitetaan sekä koko väestöryhmässä tapahtuvaa deliberaatiota (esim. ikäihmiset, nuoret, vammaiset henkilöt) ja homogeenisemmissä enklaveissa tapahtuvaa deliberaatiota (esim. palvelukodeissa asuvat ikäihmiset, syrjäytyneet nuoret, kehitysvammaiset). Tavoitteena ei ole tällöin inklusiivisuus suhteessa koko väestöön vaan suhteessa osallistujien omaan viiteryhmään.

Tämän kaltainen deliberaatio on nähty olevan parhaimmillaan marginaaliryhmien osallistumisen lisäämisessä ja voimaannuttamisessa (ks. Karpowitz, Raphael & Hammond 2009). Sunstein (2000: 76) korostaa erityisesti enklavideliberaation roolia tässä kontekstissa: ”enklavideliberaatio voi olla ainut tapa varmistaa, että nämä [marginaalissa olevat] näkökulmat kehittyvät ja tulevat aikanaan kuuluiksi”. Young (1996) ja Sanders (1997) puolestaan näkevät, ettei poliittiseen ja taloudelliseen asemaan liittyvää vallankäyttöä ole koskaan mahdollista sulkea täysin deliberaation ulkopuolelle. Tämä johtuu heidän mukaansa yhteiskunnan sosiaalisista ja kulttuurisista tekijöistä, jotka antavat tiettyjen ihmisten argumenteilla enemmän painoarvoa kuin toisten. Vastaavasti tiettyjen ihmisten argumentteja ei oteta välttämättä huomioon, vaikka ne olisivat perusteltuja ja hyvin esitettyjä. Väestöryhmäkohtainen deliberaatio pyrkisi ihanteellisesti edistämään osallistujien tasa-arvoa ja yhtäläisiä vaikutusmahdollisuuksia. Se olisi askel kohti marginaaliryhmien laajempaa osallistumista yhteiskunnalliseen deliberaatioon – tulemistä osaksi deliberaatiivista systeemiä – eikä se siten ole suoranaisesti ristiriidassa deliberaatiivisen demokratian inklusiivisuuden vaatimuksen kanssa (Karpowitz, Raphael & Hammond 2009).

Ryhmäpolarisaatio on väestöryhmäkohtaisen deliberaation, erityisesti homogeenisen enklavideliberaation, yksi keskeisimmistä haasteista. Sunstein (2003) viittaa ryhmäpolarisaatiolla tilanteeseen, jossa deliberaatioon osallistuvien henkilöiden mielipiteet kehittyvät näkökulmien yksipuolisuudesta joh-

tuen entistä vahvemiksi suhteessa heidän jo olemassa oleviin näkemyksiinsä. Lisäksi verrattuna inklusiiviseen deliberaatioon on väestöryhmäkohtainen deliberaatio suuremmassa vaarassa muodostua tokenismiksi. Tokenismilla viitataan vaikuttamiseen, jossa kuullaan, mutta ei kuunnella, ts. vaikuttaminen jää vain illuusioksi (ks. Arnstein 1969; Hart 1992).

Deliberaatio maahanmuuttajuuden kontekstissa

Yhteiskunnallisen osallistumisen merkitys maahanmuuttajuuden kontekstissa voidaan tulkita merkittäväksi. Keskeisin perustelu tälle tulkinnalle löytyy Philipsin (1995) määrittelemästä ”läsnäolon politiikasta”. Taustalla on ajatus siitä, että marginaaliin jääneitä ihmisryhmiä – kuten juuri maahanmuuttajia – edustavat parhaiten he itse. Vain näin heidän äänensä ja kokemuksensa saadaan aidosti esille poliittisilla areenoilla. Olemalla läsnä he voivat vaikuttaa paremmin, tullen samalla enemmistöryhmien tunnustamiksi (ks. myös Weide 2011; Cliffords 2012). Edustajina ovat tällöin ”oikeat henkilö” eli ne, joita asiat lähisimmin koskevat ja jotka tietävät asioiden todellisuuden oman eletyn elämänsä kautta (ks. Raisio, Valkama & Peltola 2014).

Myös Putnamin (2000) määrittelemä sosiaalinen pääoma tukee maahanmuuttajien yhteiskunnallisen osallistumisen merkittävyyttä. Putnam jakaa sosiaalisen pääoman sitovaan ja yhdistävään sosiaaliseen pääomaan. Maahanmuuttajuuden kontekstissa sitova sosiaalinen pääoma näyttäytyy sosiaalisten siteiden rakentamisena muiden maahanmuuttajien kanssa. Yhdistävä sosiaalinen pääoma tarkoittaa puolestaan vastavuoroista suhteiden rakentamista muun kuin oman sidosryhmän kesken. Molemmilla on merkityksensä, mutta monipuolisen yhteiskunnallisen osallistumisen kautta kasvavan yhdistävän sosiaalisen pääoman merkitys korostuu maahanmuuttajien kotoutumisen edistäjänä (ks. McGarvey 2005; Jensen 2008).

Lisäksi yhteiskunnallisen osallistumisen kautta maahanmuuttajien tietämys uudesta kotimaastaan lisääntyy (McGarvey 2005). Tämä koskee niin tietoa uudesta kulttuurista kuin myös käytännön toiminnoista, kuten keskeisistä palveluista. Tieto on keskeisessä roolissa uuteen kotimaahan sopeutumisessa. Läsnäolon politiikka, sosiaalisen pääoman eri muodot ja tiedon saaminen linkittyvät kaikki toisiinsa edesauttaen maahanmuuttajia tärkeässä kotoutumisprosessissa.

Maahanmuuttajien yhteiskunnalliseen osallistumiseen liittyy kuitenkin myös merkittäviä haasteita. Näistä voidaan nostaa esiin puhutun kielen merkitys sekä eri kulttuurien yhteentörmäykset. Esimerkiksi Kymlicka (2001) näkee monikulttuurisuudesta juontuvan monikielisyyden yhteiskunnallisen osal-

listumisen haasteena. Uhkakuvana on, että monikielisyys johtaisi eliitin hallitsemaan poliittiseen systeemiin. Kymlickan keskeinen argumentti on, että ”tavallinen” ihminen osallistuu poliittiseen keskusteluun mieluiten vain silloin, kun hän voi osallistua käyttämällä omaa äidinkieltään. Ottaen huomioon kielten suuri lukumäärä monikulttuurisissa yhteiskunnissa, muodostuu oman äidinkielen käyttäminen kuitenkin suureksi haasteeksi. Tulkkausta on esitetty yhdeksi vaihtoehdoksi, mutta se on kustannustensa vuoksi käytännössä mahdotonta toteuttaa laajalla skaalalla (esim. Archibugi 2005; Rose 2008). Todellisuudessa tulkkausta voidaan hyödyntää lukuisten kielten yhteydessä vain eliitin tapaamisissa, kuten Euroopan Parlamentissa (esim. Ipperciel 2007). Poikkeuksena ovat Euroopan Sosiaalifoorumit, joissa on hyödynnetty Babeleiksi kutsuttua vapaaehtoisten tulkkien verkostoa (ks. Doerr 2012). Parry (2007) nostaa esiin lisäksi sen haasteen, että tulkki voi muodostua kommunikaation esteeksi. Toisin sanoen merkittävää ei ole pelkästään se, mitä ihminen sanoo, vaan myös se, miten hän sanoo sen. Riskinä on, että tämä merkitys katoaa käännöksen yhteydessä.

Globalisaation myötä eri etnisten ryhmien määrä on lisääntynyt länsimaissa. Tämä on johtanut erilaisten etnisten identiteettien yhteentörmäyksiin sekä kasvavaan riskiin pirstaloituneiden yhteiskuntien syntymisestä (ks. Addis 2009). Pirstaloituneissa yhteiskunnissa vallitsee eri etnisten identiteettien kamppailu, joka puolestaan hankaloittaa yhteiskunnan jäsenten kollektiivista toimintaa ja yhteisistä asioista sopimista. Addis (2007; 2009) tiedostaa haasteen merkittävyyden ja esittää yhdeksi lähestymistavaksi yhteiskunnallisen osallistumisen jakamista eri tasoille. Tällöin osallistuminen tapahtuisi siten, että se edistäisi sekä sitovaa, että yhdistävää sosiaalista pääomaa. Koko yhteiskunnan tasolla tapahtuva osallistuminen edistäisi kaikkien yhteiskunnallisten ryhmien välistä vuorovaikutusta ja erilaisissa etnisissä enklaveissa tapahtuva osallistuminen puolestaan etnisten ryhmien sisäistä vuorovaikutusta. Ideaalitulanteessa tämä johtaisi sirpaloituneiden yhteiskuntien eheytymiseen. Alla esiteltävä maahanmuuttajien kansalaisraati ilmentää osittain molempia edellä esiteltyjä tasoja. Varsinaisina raatilaisina ovat maahanmuuttajat, mutta järjestäjinä sekä tentattavina asiantuntijoina puolestaan kantaväestön edustajat.

Väestöryhmäkohtaisista kansalaisraadeista

Vaasan seudulla aiemmin toteutetut väestöryhmäkohtaiset kansalaisraadit (ks. taulukko 1) ovat tuoneet empiiristä näyttöä edellä esitetyille väestöryhmäkohtaiseen deliberaatioon liitetyille mahdollisuuksille ja haasteille. Nämä kansalaisraadit ovat toimineet perinteisten kansalaisraatien periaatteiden mukai-

sesti (Crosby & Nethercut 2005). Ensinnäkin niissä on pyritty kokoamaan yhteen kohdeväestö pienoiskoossa. Hyvän deliberaation mahdollistavaksi kooksi on nähty noin 16–24 henkilöä. Osallistujat ovat saaneet käyttöönsä korkealaatuista informaatiota. Keskeisiä toimijoita ovat olleet fasilitaattorit, jotka ovat pyrkineet varmistamaan suojaisan tilan synnyn deliberaatiolle. Osallistujien johdattelua ja ulkopuolista manipulointia on vältetty kaikin tavoin. Lisäksi on taattu, että agenda ja kuulemiset ovat olleet tasapuolisia. Lopuksi on varmistettu se, että kansalaisraadeilla on ollut riittävästi aikaa toimia.

Taulukko 1. Vaasan seudulla toteutetut väestöryhmäkohtaiset kansalaisraadit.

	Päätoteuttaja/t	Kesto ja paikka	Teema
Nuorten kansalaisraati	Sosiaali- ja terveyshallintotiede, Vaasan yliopisto	17.11.–19.11.2010 Vaasa	Kuinka luoda kouluyhteisö, jossa opiskelu ei ole pelkkää suorittamista, jossa jokainen pärjää omana itsenään, jossa jokainen välittää toinen toisistaan, jossa jokaisella on ”kasvot” ja jossa tulee tunne, että opiskelee elämää varten?
Vammaisten henkilöiden kansalaisraati	Valtakunnallisen vammaispalveluhankkeen Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan osahanke	7.6. ja 24.–25.8.2011 Seinäjoki ja Vaasa	Osallisena omassa elämässä.
AMK-opiskelijoiden kansalaisraati	Medibothnia-hanke	5.–7.10. ja 13.10.2011 Vaasa	Millaiseksi visioitte oppimisympäristön, jossa haluaisitte opiskella?
Ikäihmisten kansalaisraati	BoWer-verkosto, Innokylä-hanke	17–18.11. ja 21–22.11.2011 Vaasa	Mitä on ikäihmisen hyvä elämä ja hyvä asuminen ja miten se toteutuu?
Seudullinen nuorten kansalaisraati	Vaasan kaupungin nuorisovaltuusto	22.–24.10. ja 26.10.2012 Vaasa	Onnellisten Vaasan seutu

Kukin toteutusta väestöryhmäkohtaisesta kansalaisraadista on ollut osallistujilleen positiivinen kokemus. Positiivisena seikkana on korostunut varsinkin itse deliberatiivinen keskustelu. Osallistuminen deliberaatioon – erityisesti pienryhmissä – on tarjonnut osallistujille uudenlaisen toimintaympäristön; sellaisen jossa kaikki ovat keskenään tasavertaisia ja jossa kaikki saavat sanoa mielipiteensä ja jossa kaikki tulevat kuulluksi (esim. Vartiainen, Mäkinen, Ollila & Raisio 2012; Lundström & Raisio 2013). Tähän liittyy kokemus voimaantumisesta. Tämä näkyi erityisen vahvasti vammaisten henkilöiden kansalaisraadissa. Myös osallistujien välisestä empatian lisääntymisestä on ollut nähtävissä

viitteitä (esim. Raisio, Valkama & Peltola 2014; Raisio, Vartiainen & Pilke 2014). Lisäksi osallistuminen kansalaisraateihin näyttää lisänneen osallistujien kiinnostusta yhteiskunnallisia asioita kohtaan (esim. Raisio, Ollila & Vartiainen 2011). Positiivista kokemusta kuvastaa myös se, että suuri enemmistö kansalaisraatien osallistujista olisi valmis osallistumaan vastaavankaltaisiin tilaisuuksiin jatkossakin.

Vaikuttavuus on korostunut jokaisen kansalaisraadien suurimpana huolenaiheena. Yleisenä näkemyksenä on ollut, että ellei osallistuminen johda minäkäänlaiseen konkreettiseen lopputulemaan, olisi osallistuminen ollut turhaa (esim. Raisio, Ollila & Vartiainen 2011; Raisio, Valkama & Peltola 2014). Ilman todennettua vaikuttavuutta osallistuminen voikin aiheuttaa enemmän haittaa kuin hyötyä (Segall 2005). Selvimmin tämä konkretisoituu osallistumishaluttomuuden ja kyynisyyden lisääntymisenä. Kullekin toteutetulle kansalaisraadille on voitu kuitenkin ajan myötä osoittaa ainakin jonkintasoista vaikuttavuutta. Lisäksi ajan vähyys on tullut ilmi useissa raatilaisten kommentteissa, erityisesti koettuna kiireenä julkilausumaa laadittaessa. Ehdotuksena on ollut usein yhden raatipäivän lisääminen.

Väestökohtaisia kansalaisraateja on toteutettu myös Vaasan seudun ulkopuolella, esimerkiksi Kemijärvellä ja Säkylässä. Toteuttajina ovat olleet järjestöt ja kunnalliset toimijat. Näistä ei ole tehty laaja-alaista tutkimuksellista arviointia, mutta kansalaisraatien loppuraportteihin kootut osallistujapalautteet ovat olleet hyvin yhteneviä Vaasan seudulta saatujen tulosten kanssa (esim. Säkyvän kunta 2012; Setlementtiliitto 2013).

Tutkimuskohteen ja tutkimusmenetelmien kuvaus

Maahanmuuttajien kansalaisraati toteutettiin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen koordinoiman Solid Voice -hankkeen osana Vaasassa syksyllä 2012. Raadin tavoitteena oli osallistaa maahanmuuttajia Vaasan kaupungin päätöksentekoon heille itselleen tärkeissä asioissa. Hankkeen rahoitusehdoista johtuen vain Vaasassa asuvien, työ-, opiskelu-, tai perhesyistä saapuneiden kolmansien maiden kansalaisten oli mahdollista ilmoittautua kansalaisraatiin. Laaja-alaisen markkinoinnin jälkeen maahanmuuttajien kansalaisraatiin ilmoittautui 35 henkilöä. Kansalaisraadien 24 hengen kokoonpano valittiin ositetun satunnaisotannan kautta siten, että muodostui kohdeväestö mahdollisimman hyvin pienoiskoossa (ks. taulukko 2). Raatiin osallistui lopulta 22 henkilöä. Osallistajat olivat suhteellisen nuoria ja moni oli tullut Suomeen opintoihin liittyvistä syistä. Hankerahoituksellisista ehdoista johtuen Euroopan Unionin kansalaiset, Suomen kansalaisuuden saaneet maahanmuuttajat sekä pakolaiset ja

turvapaikanhakijat jäivät osallistujajoukon ulkopuolelle.

Taulukko 2. Kansalaisraatiin valitut 24 henkilöä.

Demografiset tekijät	Kategoriat	Kansalaisraatiin valitut
Sukupuoli	Nainen	13
	Mies	11
Ikä	20–24	5
	25–29	11
	30–34	6
	35–39	2
Oleskelulupa	Työ	7
	Opiskelut	12
	Perhesyyt	5
Tämän hetkinen kansalaisuus	Kiina	4
	Intia	3
	Vietnam	1
	Pakistan	2
	Nigeria	1
	Ghana	2
	Etiopia	1
	Kenia	1
	Marokko	1
	Tunisia	1
	Sudan/Saudi	1
	Kanada	1
	Dominikaaninen tasavalta	1
	Venäjä	2
	Albania	1
	Turkki	1
Suomessa asutut vuodet	<1	3
	1-4	16
	5-9	3
	10<	2

Maahanmuuttajien kansalaisraati toteutettiin neljänä iltana 3.–4.10. ja 8.–9.10.2012 (klo. 17.00–20.30). Kansalaisraadissa käytetty kieli oli englanti. Raatipäivien aikana osallistujat kävivät fasilitoituja pienryhmäkeskusteluja ja keskusteluja koko ryhmässä, kuulivat ja tenttasivat kuutta asiantuntijaa sekä laativat 11-kohtaisen julkilausumansa. Raatilaiset luovuttivat julkilausuman Vaasan kaupungin edustajille erillisessä tiedotustilaisuudessa 24.10.2012. Kansalaisraadın tuloksia on tarkoituksena käyttää maahanmuuttajien kotoutumista ja integraatiota tukevien palveluiden kehittämiseen alueellisesti ja kansallisesti.

Kaikki 22 kansalaisraadın osallistujaa haastateltiin. Haastattelut toteutettiin 25.10.–13.12.2012 välisenä aikana. Lyhin haastatteluista kesti 17 minuuttia ja pisin 58 minuuttia. Haastattelut litteroitiin analyysiä varten. Haastattelussa

oli kolme teema: 1. yleinen näkemys maahanmuuttajien kansalaisraadista; 2. maahanmuuttajien kansalaisraadin vaikuttavuus; 3. maahanmuuttajien kansalaisraati enklaavideliberaationa. Kirjoittaja on kääntänyt analyysiosiossa esiintyvät suorat lainaukset alkuperäiskielestä (englannista) suomeksi. Haastattelvat koodattiin satunnaisesti tunnisteilla R 1-22.

Analyysi toteutettiin teorialähtöisen sisällönanalyysin avulla. Edellisessä luvussa esitetty teoria ohjasi näin ollen analyysin etenemistä. Litteroitu materiaali kategorisoitiin aluksi maahanmuuttajien kansalaisraadin koettuihin mahdollisuuksiin ja haasteisiin. Nämä luokiteltiin edelleen molemmat kolmeen eri luokkaan. Mahdollisuudet jakautuvat kokemuksiin kansalaisraadin positiivista puolista, näkemyksiin kansalaisraadeista maahanmuuttajien kotoutumisen edistäjänä sekä mielipiteisiin kansalaisraatien laajemmasta käyttöönotosta Suomessa. Haasteet jakautuvat puolestaan kokemuksiin kansalaisraadin negatiivisista puolista, tulkintoihin kansalaisraadin julkilausuman onnistuneisuudesta sekä odotuksiin kansalaisraadin vaikuttavuudesta. Seuraavassa analyysiosiossa käsitellään ensin maahanmuuttajien kansalaisraatiin liittyvät mahdollisuudet ja tämän jälkeen haasteet. Tulkintoja tehdään lopuksi suhteessa Vaasan seudulla aiemmin toteutettuihin väestöryhmäkohtaisiin kansalaisraateihin (ks. taulukko 1).

Tulokset

Maahanmuuttajien kansalaisraadin mahdollisuudet

Maahanmuuttajien kansalaisraadin osallistujat kokivat kansalaisraadin mahdollisuudet hyvin moninaisiksi. Raatilaiset korostivat erityisesti kansalaisraadin roolia tiedonsaantikanavana. Suuri enemmistö raatilaisista olikin sitä mieltä, että tiedonsaanti – erityisesti kotoutumiseen liittyvistä palveluista – oli yksi raadin keskeisimmistä hyödyistä. Jo vuosia Suomessa asuneet maahanmuuttajat kertoivat saaneensa tärkeää uutta tietoa kansalaisraadin aikana. He korostivat erityisesti asiantuntijapuheenvuorojen antia: ”*Se [kansalaisraati] oli varsin silmiä avaava ja se antoi minulle paljon paremman ymmärryksen siitä, mitä Suomi tarjoaa maahanmuuttajille.*” (R7) Vastaavasti vain muutamia kuukausia maassa asuneet raatilaiset painottivat kauemmin maassa asuneilta maahanmuuttajilta saadun kokemuksellisen tiedon merkittävyyttä: ”*Ihmisillä, jotka ovat asuneet täällä kymmenen, viisitoista vuotta, heillä on enemmän tietoa ja kokemusta vaikeuksista ja eri asioista, joten se oli minulle erittäin hyvä mahdollisuus. Opin paljon ja se oli mahtava kokemus.*” (R13)

Osallistuminen kansalaisraatiin koettiin myös tärkeänä vaikuttamiskanavana. Positiivista oli niin kommunikointi asiantuntijoiden ja päättäjien kanssa, kuin myös kansalaisraadın julkilausuman tuottaminen. Raatilaisilla ei ollut juuri tietoa vastaavanlaisista vaikuttamiskanavista, jolloin kansalaisraadın rooli korostui: *”Meillä on ainakin jonkinlainen mahdollisuus sanoa mielipiteemme. Olen aiemmin ajatellut, että ulkomaalaiset tai maahanmuuttajat täällä, että he voisivat jotenkin vaikuttaa päätöksentekoon, mutta en ole tiennyt mitään todellista vaikuttamiskanavaa.”* (R1)

Vaikuttamiseen liittyä parhaassa tapauksessa tunne voimaantumisesta. Näin oli myös maahanmuuttajien kansalaisraadissa. Raatilaiset ilmaisivat muun muassa tulleen rohkeammiksi ja itsevarmemmiksi oman mielipiteensä ilmaisussa. Lisäksi usealle raatilaiselle tuli tunne, että heistä välitetään ja että he ovat tärkeitä:

”Kun saavuın [Suomeen], minulle oli henkilökohtaisesti vaikeaa integroitua. Olen ollut täällä tammikuusta lähtien ja koska kukaan ei puhunut minulle, oli se vaikeaa. Ketään ei kiinnosta oletko elossa vai kuollut. Ketään ei kiinnosta käytkö luennoilla. Ketään ei kiinnosta, joten tämä tilaisuus oli erityinen. Minua kuultiin ensimmäisen kerran Suomeen saapumiseni jälkeen.” (R2)

Muina maahanmuuttajien kansalaisraadın mahdollisuuksina raatilaiset nostivat esille verkostoitumisen, näkemysten moninaisuuden sekä ylipäättään keskusteluiden aloittamisen maahanmuuttajien ja suomalaisten välillä. Verkostoitumisessa raatilaiset mainitsivat ystävien saamisen sekä korkean tason päättäjien tapaamisen: *”Siellä oli paljon eri ammattikuntia ja päättäjiä paikalla. Se oli hyvä mahdollisuus, koska emme normaalisti tapaa heitä. Tiedätkö, jopa kaupunginvaltuuston puheenjohtaja oli siellä ja eri organisaatioiden ja osastojen edustajia.”* (R13)

Näkemysten moninaisuus korostui paitsi erilaisten näkemysten arvostamisena, myös oppimiskokemuksena: *”Mielestäni ihmiset oppivat kuuntelemaan toisiaan ja laittamaan itsensä toistensa kenkiin, ja näkemään asiat sieltä käsin.”* (R5) Yhdelle raatilaisista keskusteluiden aloittaminen maahanmuuttajien ja suomalaisten välillä muodostui kansalaisraadın kaikista positiivisimmaksi puoleksi: *”On erittäin tärkeää keskustella, ja kaikki syntyy keskusteluiden kautta... En odota tällä hetkellä kansalaisraadilta mitään, mutta ainakin keskusteluiden täytyy jatkua...”* (R8)

Raatalaisilta kysyttiin kansalaisraadın potentiaalista edistää maahanmuuttajien kotoutumisprosessia. Ne raatilaiset, jotka suhtautuivat asiaan myönteisesti (16 kpl), perustelivat näkemystään seuraavin argumentein. Argumentit jakautuivat yksilö- ja järjestelmätason argumentteihin. Ensinnäkin yksilötasolla raatilaiset kokivat – edellä esitetyn mukaisesti – että tiedonsaanti, verkostoitumi-

nen sekä äänen antaminen maahanmuuttajille edistävät kaikki kotoutumista: ”Kotoutuminen alkaa kuulluksi tulemisesta. Jos meille on annettu ääni, on se kaikista suurin saavutus. He antoivat meille äänen, julkilausuman. Viestimme siitä mitä tunemme, on nyt kerrottu ja se on kotoutumista jo itsessään.” (R2) Samoin myös välittäminen koettiin kotoutumisen kannalta positiivisesti: ”Koska he [Vaasan kaupunki] tekevät jotain edistääkseen hyvinvointiani, voin jopa jäädä Suomeen. Joten minusta tuntuu siltä, että tämä voisi olla yksi keinoista edistää kotoutumista.” (R10)

Järjestelmätasolla raatilaiset painottivat maahanmuuttajaväestön kotoutumisen edistämässä tiedonjakamista mikrotasolta makrotasolle. Tiedonlevittäjinä nähtiin niin media kuin myös itse kansalaisraatiin osallistuneet maahanmuuttajat. Myös kansalaisraadin julkilausuman nähtiin vaikuttavan positiivisesti maahanmuuttajien kotoutumiseen; kuitenkin sillä edellytyksellä, että julkilausuman toimenpide-ehdotuksia myös toteutettaisiin. Ihanteellisesti julkilausumalla olisi tällöin merkittävä panos kotoutumisjärjestelmän kehittämiseen.

Vaikka yksikään raatilaisista ei suhtautunut kansalaisraadin mahdollisuuksiin kotouttamisprosessin edistäjänä täysin kielteisesti, oli osa raatilaisista (6 kpl) kuitenkin epäilevällä kannalla. Kriittisimmät kokivat kansalaisraadin vain hyvin pienenä askeleena kotoutumisprosessin edistämässä: ”Se ei ole iso asia; se on osa isoa asiaa.” (R12) Myös se nähtiin negatiivisesti, että kansalaisraateihin voi osallistua vain pieni ryhmä ihmisiä kerrallaan. Kotoutumisen edistämisen nähtiinkin olevan merkittävämpää, jos osallistujina olisi laajempi joukko maahanmuuttajia, sekä myös kantaväestön edustajia, ja jos osallistuminen olisi säännöllisempää. Yksi raatilaisista koki maahanmuuttajaväestön kotoutumisen edistämisen suurimmaksi esteeksi sen, että toteutetun kansalaisraadin osallistujista enemmistö oli opiskelijoita: ”He näkivät vain opiskelijoiden ongelmat, eikä heitä kiinnostaneet muut...” (R8) Hänkin kuitenkin totesi uskovansa siihen, että paremmalla edustavuudella kansalaisraadeille voisi olla positiivinen vaikutus.

Kysyttäessä raatilaisten mielipidettä maahanmuuttajien kansalaisraatien toteuttamisesta myös jatkossa, suhtautuivat he yhtä lukuunottamatta – ei osannut sanoa mielipidettään – asiaan myönteisesti. Raatilaiset toivoivat lisää kansalaisraateja keskimäärin yhden vuodessa; yhden raatilaisten mielestä jopa kolmen kuukauden välein, kun toisen mielestä taas vain noin joka kolmas vuosi. Monet korostivat jatkuvuutta. Tulevat kansalaisraadit jatkaisivat tällöin tämän ensimmäisen kansalaisraadin pohjalta. Ne selvittäisivät edeltävän kansalaisraadin julkilausuman vaikuttavuutta ja kehittäisivät uusia ideoita. Näin kansalaisraadit vastaisivat paremmin alati muuttuvan yhteiskunnan haasteisiin: ”Uskon, että jos siitä tulee toistuva tapahtuma, se voi pysyä paremmin ajantasalla sen hetkisten tarpeiden kanssa. Joka vuosi tilanteet muuttuvat, poliittinen järjestelmä muuttuu, talous muuttuu ja näiden myötä muuttuu kaikkien yhteisöjen tarpeet.” (R7) Lisäksi

tulevat kansalaisraadit mahdollistaisivat myös muiden maahanmuuttajien osallistumisen: ”*Antakaa mahdollisuus kaikille ulkomaalaisille, koska heitä niin paljon ja heillä on niin paljon erilaisia näkemyksiä.*” (R17) Lopuksi on syytä huomioda, että edeltävät positiiviset näkemykset kiinnittyvät vahvasti odotuksiin kansalaisraadien vaikuttavuudesta.

Raartilaiset toivoivat maahanmuuttajien kansalaisraatien leviämistä myös muihin Suomen kuntiin. He korostivat erityisesti kuntia, joissa on suuri maahanmuuttajaväestö. Kansalaisraatien leviäminen koettiin tärkeäksi, koska kullakin alueella on omat erityispiirteensä, jolloin jokainen kansalaisraati toimii uniikissa toimintaympäristössä. Lisäksi kansalaisraatien leviäminen tulisi lisänneeksi maahanmuuttajien asuinkunnasta riippumatonta mahdollisuutta yhdenvertaiseen osallistumiseen. Myös näkemykset lisääntyisivät ja vaikuttamismahdollisuudet vahvistuisivat: ”*Tietenkin mitä enemmän ihmisiä on mukana, sitä parempi. Äänemme tulee silloin vahvemmaksi.*” (R18) Osa raartilaisista kuitenkin toivoi, että asiassa edettäisiin eteenpäin askel askeleelta, ts. keskityttäisiin ensin Vaasaan ja katsottaisiin kuinka asiat etenevät ja vasta sen jälkeen laajennettaisiin myöhemmässä vaiheessa muuhun Suomeen. Myös kansallisen tason kansalaisraati tuli mainituksi. Siihen nähtiin kuitenkin liittyvän merkittäviä haasteita, kuten esimerkiksi keskusteluiden keskittyminen pääkaupunkiseudun asioihin. Raartilaiset korostivatkin kansalaisraatien säilyttämistä paikallistason toimintamallina.

Maahanmuuttajien kansalaisraadien haasteet

Raartilaiset näkivät kansalaisraadien sisältäneen lukuisia haasteita. Ensimmäinen heistä toi esille jo edellä mainitun edustavuuden ongelman. Muutama raatilainen pohti *immigrant*-sanana sisältöä, ts. mitä kaikkea se pitää sisällään. Tätä olisi toivottu määritellyn tarkemmin ennen raadien markkinoinnin aloittamista ja tähän toivottiinkin parannusta jatkossa. Esimerkiksi opiskelijat eivät useiden mielestä kuuluneet maahanmuuttajien joukkoon; he ovat vain potentiaalisia maahanmuuttajia. Heidän nähtiin tällöin ajaneen kansalaisraadissa omia asioitaan, eikä maahanmuuttajien asioita. Lisäksi kansalaisraatiin osallistuneilta toivottiin pidempää maassaoloaikaa, esimerkiksi noin kahta vuotta. Vain muutamia kuukausia maassa olleiden koettiin kyselevän itsestään selvyiksi ja siten kuluttavan arvokasta keskusteluaikaa: ”*Minulle se oli melko yllättävää, koska he olivat asuneet Suomessa vain kaksi kuukautta, jopa yhden kuukauden. Mielestäni se ei ole riittävästi kokemusta keskustella näistä asioista.*” (R21)

Myös kansalaisraadissa käytyjen keskusteluiden laatua kritisoitiin laajasti. Kritiikki kohdistui erityisesti puheenvuorojen epätasa-arvoiseen jakau-

tumiseen. Osan raatilaista koettiin puhuneen huomattavasti enemmän kuin muiden. Hiljaisempien oli tällöin vaikea ilmaista omaa mielipidettään: ”Halusin puhua, mutta muut vaan jatkoivat puhumista... En halua keskeyttää kun muut puhuvat, jolloin en voi sanoa sitä, mitä haluaisin sanoa.” (R10) Ongelma korostui erityisesti asiantuntijoita tentattaessa ja julkilausumaa laadittaessa. Kritiikki ei kuitenkaan kohdistunut suoraan toisiin raatilaisiin, vaan pikemminkin kansalaisraadin fasilitaattoreihin ja moderaattoreihin. Laadukkaiden keskusteluiden varmistaminen nähtiin heidän vastuukseensa. Lisäksi yhdeksi syyksi keskustelujen koetulle laadulle nähtiin kansalaisraadissa käytettävissä ollut lyhyt aika. Raatilaiset toivoivatkin kansalaisraadeille jatkossa lisää pituutta, jolloin kaikki voisivat osallistua yhdenvertaisemmin.

Muiksi haasteiksi koettiin keskustelujen liiallinen laajentuminen, asiantuntijoiden määrä, sekä kansalaisraadin markkinointi ja näkyvyys. Keskustelujen laajentumiseen liittyi monia erilaisia mielipiteitä. Siinä missä osa olisi halunnut keskustelujen laajentuvan koskemaan esimerkiksi pakolaisten asemaa, uskontoa tai kansallista lainsäädäntöä, halusivat toiset taas fokuoitumista konkreettisimmiksi koettujen asioiden käsittelyyn. Asiantuntijoiden suhteen toivottiin muun muassa parempaa poliittisten puolueiden edustavuutta. Nyt paikalla oli vain kaupunginvaltuuston puheenjohtaja (rkp). Markkinointia ehdotettiin parannettavan siten, että yhä useampi maahanmuuttaja saisi tiedon järjestettävästä kansalaisraadista. Nyt kokemuksena oli se, että tieto ei ollut levinnyt tarpeeksi hyvin, jonka seurauksena hakijoita kansalaisraatiin oli suhteellisen vähäinen määrä. Lopuksi kansalaisraadille toivottiin parempaa julkisuutta: ”Sen ei tulisi olla piilossa. Olisi hienoa mennä esimerkiksi torille ja laittaa telttä pystyyn. Hankkia kovaääniset ja alkaa puhua. Ihmiset tulisivat ja kuuntelisivat. Siinä olisi hyvä haaste.” (R9)

Raatilaisten tyytymättömyys kansalaisraadin julkilausuman sisältöön näyttäytyi kritiikkinä kansalaisraatia kohtaan. Vaikka vain kaksi raatilaista ilmaisi vahvan tyytymättömyytensä, oli kuitenkin jopa yhdeksän raatilaista enemmän tai vähemmän tyytymättömiä julkilausumaan. Raatilaista kahdentoista voidaan tulkita puolestaan olleen tyytyväisiä tai melko tyytyväisiä. Tyytyväisyyttä ilmensi esimerkiksi se, että julkilausuma koettiin monipuolisena, sen nähtiin pääpiirteissään pitäneen sisällään kansalaisraadin aikana keskustellut asiat ja lisäksi julkilausuman toimenpide-ehdotuksien todettiin olleen toteutettavissa olevia: ”Monet niistä olivat asioita, jotka eivät vaadi hallinnolta paljon. Tarkoitan taloudellisesti. Vaan ne ovat elämänlaatua ja hyvinvointia koskevia asioita, jotka on melko yksinkertaista toteuttaa.” (R7)

Tyytymättömyyden eri tasoilla korostuivat puolestaan näkemykset julkilausuman osittain vääränlaisesta sisällöstä. Julkilausumassa oli raatilaisten mukaan osia, joita siinä ei olisi tullut olla. Esimerkiksi yksi raatilainen korosti

raatilaisten omaa vastuuta suhteessa julkilausuman sisältöön: ”*He yrittivät pääasiassa neuvoa kaupunkia välittämään parempaa informaatiota. Minun mielestäni kunkin pitää kuitenkin itse etsiä tietonsa.*” (R8) Vastaavasti joitakin tärkeiksi nähtyjä asioita koettiin jätetyn ulkopuolelle. Muun muassa pakolaisnäkökulma ja uskonnon tärkeys maahanmuuttajien kotoutumiselle nähtiin tällaisiksi asioiksi. Julkilausumaan olisi kaivattu myös lisää konkretiaa ja realistisuutta; erityisesti ehdotuksia siitä, kuinka julkilausuman toimenpide-ehdotuksia vietäisiin käytäntöön. Tyytymättömyyttä ilmentää myös se, että yksi raatilaista ei suostunut lainkaan allekirjoittamaan kansalaisraadin julkilausumaa.

Mitä tulee kansalaisraadin julkilausuman vaikuttavuuteen, olivat raatilaiset pääosin varovaisen optimistisia: ”*Me teimme parhaamme, joten toivomme, että siitä seuraa jotain hyvää.*” (R9) Osa raatilaista oli sitä mieltä, että vaikka kaikki julkilausuman ehdotukset eivät menisikään läpi, toimisi julkilausuma kuitenkin tärkeänä yhteiskunnallisena silmien avaajana. Lisäksi pelkkä päättäjien mukanaolo koettiin jo osaksi vaikuttavuutta: ”*Tämä on enemmän kuin odotin. Mukana on ollut niin monta päättäjää kuuntelemassa.*” (R1) Raatilaista vain harva toivoi julkilausumalta suoraa vaikuttavuutta päätöksentekoon. Pikemminkin julkilausuma nähtiin suosituksenomaisena. Päättäjien koettiin toimivan ikään kuin julkilausuman ”suodattimena” (R5): ”*Sanoisin, että päättäjät tietävät paljon paremmin tilanteen todellisuuden. Heidä rajoittaa heidän omat rajoitteensa: taloudelliset, henkilöstöresurssit ja ehkä jotkin muutkin, tekniset tai muut. Joten uskon heidän tietävän paljon paremmin.*” (R16)

Raatilaisilla oli erilaisia näkemyksiä siitä, kenellä tulisi olla vastuu julkilausuman vaikuttavuuden edistämisestä. Siinä missä osa näki vastuullisena osapuolena Vaasan kaupungin, korosti osa taas koko yhteiskuntaa; ”*Jokaisen tulee ottaa osaa; yksityisen sektorin, julkisen sektorin, kansalaisyhteiskunnan, kansalaisjärjestöjen.*” (R19) Myös järjestäjätahon vastuuta korostettiin: ”*En halua laittaa heille [kansalaisraadin järjestäjille] liikaa vastuuta. Joten jos niitä [julkilausuman ehdotuksia] ei hyväksytä, ei se ole tiedätkö heidän vikansa. Tarkoitan, että he ovat ikään kuin silta [kansalaisraadin ja päätöksentekijöiden välillä].*” (R4) Raatilaiset painottivat vaikuttavuuden seurannan merkitystä ja toivoivat, että heidät pidettäisiin ajantasalla julkilausuman etenemisestä. Tiedotuskanaviksi nimettiin sosiaalisen median eri muodot, sähköposti, verkkosivut, media sekä myös kasvokkain tapahtuvat tapaamiset.

Mahdollisuudet ja haasteet suhteessa muihin väestöryhmäkohtaisiin kansalaisraateihin

Maahanmuuttajien kansalaisraadin analyysin tulokset eroavat merkittävästi muiden väestöryhmäkohtaisten kansalaisraatien analyysien tuloksista. Erot

näkyvät erityisesti neljän asian suhteen. Ensinnäkin maahanmuuttajien kansalaisraadin osallistujat kokivat tiedonsaannin kansalaisraadin yhtenä keskeisimpänä antina. Muissa väestöryhmäkohtaisissa kansalaisraadeissa tiedonsaanti on esiintynyt vain muutamina erillisinä mainintoina. Eroa selittänee tiedonsaannin merkitys maahanmuuttajien kotoutumiselle (McGarvey 2005). Kun muissa kansalaisraadeissa tieto on toiminut pääasiallisesti vain julkilausuman laadinnan apuna, maahanmuuttajien kansalaisraadissa saatu tieto on puolestaan suoraan osallistujien hyödynnettävissä heidän omassa elämässään.

Toisekseen huomionarvoista oli se, että keskusteluiden laatu koettiin maahanmuuttajien kansalaisraadissa merkittäväksi haasteeksi. Käytyjä keskusteluja ja niihin liittyvää ryhmädynamiikkaa kommentoitiin tällöin hyvin negatiivissävytteisesti. Muissa toteutetuissa väestöryhmäkohtaisissa kansalaisraadeissa keskustelut on puolestaan koettu hyvin positiivisesti; usein jopa korostuen kansalaisraadin positiivisimpana seikkana (esim. Raisio, Ollila & Vartiainen 2011). Kyse voi olla pohjimmiltaan kulttuurisesta seikasta. Muissa kansalaisraadeissa osallistujat ovat olleet pääosin suomalaissyntyisiä ja suomalaiseseen keskustelukulttuurin tottuneita. Heille kansalaisraadin keskustelut tarjosivat uuden positiiviseksi koetun toimintamallin. Maahanmuuttajien kansalaisraadissa osallistujat olivat puolestaan lukuisista eri kulttuureista, kullakin oma keskustelukulttuurinsa. Ryhmädynamiikka muodostui tällöin hyvin erilaiseksi kuin muissa toteutetuissa kansalaisraadeissa. Tämä oli kansalaisraadin moderaattoreille ja fasilitaattoreille odotettua suurempi haaste.

Maahanmuuttajien kansalaisraadin osallistujat olivat myös huomattavasti tyytymättömämpiä laadittuun julkilausumaan. Ensimmäistä kertaa yksi raatilainen jätti jopa kokonaan allekirjoittamatta julkilausuman. Muissa väestöryhmäkohtaisissa kansalaisraadeissa osallistujat ovat olleet pääasiallisesti hyvin tyytyväisiä julkilausumiin. Käytännössä ilmaistu kritiikki on kohdistunut vain julkilausumien odotettuun vaikuttavuuteen, ei niinkään sisältöön. Maahanmuuttajien kansalaisraadissa kritiikki kohdistui puolestaan vahvemmin juuri julkilausuman sisältöön. Tyytymättömyyteen vaikutti ainakin osittain se, että julkilausuman laadinnalle ei oltu varattu tarpeeksi aikaa. Tällöin osa asioista, kuten uskonto, jouduttiin jättämään julkilausuman ulkopuolelle.

Myös raatilaisten edustavuuteen oltiin normaalia tyytymättömämpiä. Muissa toteutetuissa kansalaisraadeissa edustavuus on ollut enemmän tavoitteiden mukainen, mutta niissäkin on ollut omat haasteensa. Tästä huolimatta muissa kansalaisraadissa ei ole noussut juuri esille osallistujien ilmaisemaa kritiikkiä edustavuutta kohtaan. Maahanmuuttajien kansalaisraadissa nostettiin esille *immigrant*-käsitteen sisältö. Kansalaisraadin olisi monien raatilaisten mukaan tullut heijastaa enemmän ”todellisia” maahanmuuttajia. Käsittemääritykset ovat kuitenkin aina häilyviä. Yhtä lailla voisi kysyä vammaisten henkilöiden kansa-

laisraadın suhteen, että mikä on vammaisen henkilön määritelmä; missä menee raja vammaisen henkilön ja ei-vammaisen henkilön välillä, ja kuka sen määrittelee (ks. Raisio, Valkama & Peltonen 2014)? Nämä rajaukset vaikuttavat merkittäväällä tavalla kansalaisraadın julkilausumien sisältöihin ja niiden legitimitettiin.

Muilta osin analyysien tulokset ovat suhteellisen samankaltaisia. Osallistumisen myötä saatu vaikuttamismahdollisuus on koettu kaikissa väestöryhmäkohtaisissa kansalaisraadeissa tärkeäksi seikaksi. Odotukset julkilausuman vaikuttavuuden suhteen ovat olleet melko yhteneviä, pääosin positiivisen varovaisia. Monesti tuleva vaikuttavuus on liitetty kansalaisraadın onnistumisen ehdoksi (ks. myös Segall 2005). Samoin verkostoituminen, tunne välittämisestä ja voimaantumisen kokemus ovat nousseet esille. Raatilaiset ovat myös lähes aina toivoneet jatkoa toteutetuille kansalaisraadeille.

Johtopäätökset

Yhteiskunnallinen osallistuminen on maahanmuuttajille tärkeää, siinä missä kantaväestöllekin. Osallistumisen kautta maahanmuuttajat saavat vaikuttaa heille tärkeisiin asioihin, verkostoitua niin kantaväestön kuin muiden maahanmuuttajien kanssa ja siten kasvattaa sosiaalista pääomaansa. Lisäksi osallistumisen välityksellä maahanmuuttajat vastaanottavat kotoutumisen kannalta merkittävää informaatiota. Solid Voice -hankkeessa toteutettu maahanmuuttajien kansalaisraati oli yksi yritys muodostaa sellainen ideaalitalanne, jossa edellä esityt mahdollisuudet kävisivät toteen. Tässä onnistuttiin suhteellisen hyvin. Tehty tutkimusanalyysi osoitti maahanmuuttajien kansalaisraadın mahdollisuudet moninaisiksi.

Yhteiskunnalliseen osallistumiseen, deliberatiiviseen demokratiaan ja kansalaisraateihin liittyy myös haasteita, joista osa korostuu juuri maahanmuuttajuuden viitekehyksessä. Näitä ovat erityisesti tokenismin vaara sekä kielelliset ja kulttuuriset seikat. Toteutetussa kansalaisraadissa korostui kuitenkin proseduraaliset seikat edellä esitettyjä fundamentaalisempia seikkoja vahvemmin. Asiat joihin raatilaisten kritiikki kohdistui vahvimmin, olivat sellaisia, joihin on mahdollista reagoida tulevissa kansalaisraadeissa. Tämä tarkoittaa erityisesti pyrkimystä parempaan edustavuuteen sekä moderoinnin ja fasilitoinnin kehittämistä siten, että osallistujien tyytyväisyys kansalaisraadissa käytyihin keskusteluihin ja kansalaisraadissa laadittavaan julkilausumaan kasvaa.

Deliberatiivisen demokratian mikrotason kokeiluissa on usein lähtökohtana pyrkimys muodostaa yhteiskunta pienoiskoossa (esim. Fishkin 2009). Tämä voi johtaa helposti väestöryhmäkohtaisen deliberaation väheksymiseen. Tut-

kimustulokset antavat kuitenkin vahvistusta väestöryhmäkohtaisen deliberaation merkittävälle roolille osana laajempaa deliberatiivista systeemiä. Ihanteellisesti tämän kaltainen deliberaatio tulisi lisäämään marginaaliryhmien osallisuutta ja voimaantumista. Se tekisi deliberatiivisesta systeemistä inklusiivisemman. Yhteiskunnan eriarvoisuus ja tiettyjen väestöryhmien marginalisaatio on tosiasia, jota ei tulisi unohtaa deliberatiivisen demokratiankaan kontekstissa (ks. Young 1996). Tämä tulee huomioida entistä vahvemmin tulevassa tutkimuksessa. Muutoin uhkana on se, että deliberatiivisen demokratian toimintamalleista muodostuu yksinomaan hyvin koulutetun keskiluokan osallistumistapa (ks. Raisio, Valkama & Peltola 2014), joka omalta osaltaan tulisi lisäämään yhteiskunnallista eriarvoisuutta ja marginalisaatiota.

Kirjallisuus

- Addis, Adeno (2007). Constitutionalizing Deliberative Democracy in Multilingual societies. *Berkeley Journal of International Law*, 25 (2), 101–148.
- Addis, Adeno (2009). Deliberative democracy in severely fractured societies. *Indiana Journal of Global Legal Studies* 16 (1), 59–83.
- Archibugi, Daniele (2005). The Language of Democracy: Vernacular or Esperanto? A Comparison between the Multiculturalist and Cosmopolitan Perspectives. *Political Studies* 53 (3), 537–555.
- Arnstein, Sherry R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *JAIP* 35 (4), 216–224.
- Carson, Lyn & Janette Hartz-Karp, (2005). Adapting and Combining Deliberative Designs. Teoksessa John Gastil & Peter Levine (toim.) *The Deliberative Democracy Handbook*. San Fransisco, CA: Jossey-Bass, 120–138.
- Chambers, Simone (2003). Deliberative Democratic Theory. *Annual Review of Political Science*, 6 (1), 307–326.
- Clifford, Stacy (2012). Making Disability Public in Deliberative Democracy. *Contemporary Political Theory* 11 (2), 211–228.
- Cohen, Joshue & Archon Fung (2004). The radical-democratic project. *Swiss Political Science Review* 10 (4), 23–34.
- Crosby, Ned & Doug Nethercut, (2005). Citizens juries: Creating a Trustworthy Voice of the People. Teoksessa John Gastil & Peter Levine (toim.) *The Deliberative Democracy Handbook*. San Fransisco, CA: Jossey-Bass, 111–119.
- Doerr, Nicole (2012). Translating democracy: how activists in the European Social Forum practice multilingual deliberation. *European Political Science Review* 4 (3), 361–384.
- Fishkin, James S. (2009). *When the People Speak: Deliberative Democracy & Public Consultation*. New York: Oxford University Press.
- Gastil, John & Robert Richards (2013). Making Direct Democracy Deliberative through Random Assemblies. *Politics & Society* 41 (2), 253–281.

- Habermas, Jürgen (1999). *Moral Consciousness and Communicative Action*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Hart, Roger A. (1992). *Children's participation: From tokenism to citizenship*. Florence: UNICEF ICDC.
- Ipperciel, Daniel. (2007). Constitutional democracy and civic nationalism. *Nations and Nationalism* 13 (3), 395–416.
- Karpowitz, Christopher F. & Raphael Chad & Allen S. Hammond (2009). Deliberative Democracy and Inequality: Two Cheers for Enclave Deliberation among the Disempowered. *Politics & Society* 37 (4), 576–615.
- Kymlicka, Will (2001) *Politics in the Vernacular: Nationalism, Multiculturalism, and Citizenship*. Oxford: Oxford University Press.
- Jensen, Lene Arnett (2008). Immigrants' Cultural Identities as Sources of Civic Engagement. *Applied Development Science* 12 (2), 74–83.
- Lundstöm, Niklas & Harri Raisio (2013). Kansalaisraadit aluekehittämisen pirullisissa peleissä. Deliberaation mahdollisuuksista muuttaa näkemyksiä alueen kehittämisestä. *Hallinnon tutkimus* 32 (3), 179–196.
- Mansbridge, Jane & James Bohman & Simone Chambers & Thomas Christiano & Archon Fung & John Parkinson & Dennis F Thompson & Mark E. Warren (2012). A systemic approach to deliberative democracy. Teoksessa John Parkinson & Jane Mansbridge (toim.) *Deliberative Systems*. New York: Cambridge University Press, 1–26.
- McGarvey, Craig (2005). Immigrants and Civic Engagement. *National Civic Review* Fall 2005.
- Parry, R. Gwynedd (2007). An important obligation of citizenship: language, citizenship and jury service. *Legal Studies* 27 (2), 188–215.
- Phillips, Anne (1995). *Politics of Presence*. Oxford: Clarendon Press.
- Putnam, Robert (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Raisio, Harri & Seija Ollila & Pirkko Vartiainen (2011). Do youth juries enhance youth political and societal participation? Lessons from the Vaasa experiment. *Scandinavian Journal of Public Administration* 15 (3), 41–59.
- Raisio, Harri & Katja Valkama & Elina Peltola, (2014). Disability and Deliberative Democracy: Towards Involving the Whole Human Spectrum in Public Deliberation. *Scandinavian Journal of Disability Research* 16 (1), 77–97.
- Raisio, Harri & Lyn Carson (2014). Deliberation within Sectors: Making the Case for Sector Mini-publics. *International Review of Social Research* 4 (1), 75–92.
- Raisio, Harri & Pirkko Vartiainen & Nina Pilke (2014). Deliberatiivinen demokratia ja kielelliset toimintamallit: Esimerkinä Pohjanmaalla toteutetut kaksikieliset kansalaisraadit. *Politiikka* 56 (3), 254–264.
- Rose, Richard. (2008). Political Communication in a European Public Space: Language, the Internet and Understanding as Soft Power. *JCMS* 46 (2), 451–475.
- Sanders Lynn M. (1997). Against deliberation. *Political Theory* 25 (3), 347–376.
- Segall, Shlomi (2005). Political participation as an engine of social solidarity: A sceptical view. *Political Studies* 53 (2), 362–378.
- Setlementtiliitto (2013). Nuorten kansalaisraadien loppuraportti. Saatavilla 15.9.2014:

- http://www.sakyla.fi/assets/files/Kansalaisraati/Setlementtiliiton_jarjestaman_nuorten_kansalaisraadin_loppuraportti.pdf [Viitattu 15.9.2014]
- Steiner, Jürg (2012). Learning to deliberate. Teoksessa Gemma M. Carney & Clodagh Harris (toim.) *Citizens' voices: Experiments in democratic renewal and reform*. Galway, Ireland: ICSG, 3–7.
- Sunstein, Cass R. (2000). Deliberative Trouble? Why Groups Go to Extremes. *The Yale Law Journal* 110 (1), 71–119.
- Sunstein, Cass R. (2003). The Law of Group Polarization. Teoksessa James. S. Fishkin & Peter Laslett (toim.) *Debating Deliberative Democracy*. Malden Ma: Blackwell Publishing, 80–101.
- Säkylän kunta (2012). Satakunnan ensimmäinen ikäihmisten kansalaisraati. <http://www.satakuntaliitto.fi/sites/satakuntaliitto.fi/files/tiedostot/Vanhusneuvosto/Kansalaisraati%20raportti%20Kalevi%20M%C3%A4kip%C3%A4%C3%A4.pdf> [Viitattu 15.9.2014]
- Vartiainen, Pirkko & Eija Mäkinen & Seija Ollila & Harri Raisio (2012). Deliberatiivinen käänne lähidemokratiassa: Ikäihmisten näkemyksiä osallistumisesta. *Futura* 31 (4), 5–15.
- Young, Iris Marion (1996). Communication and the Other: Beyond Deliberative Democracy. Teoksessa S. Benhabib (toim.) *Democracy and Difference: Contesting the Boundaries of the Political*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 120–135.
- Weide, Marjukka (2011). Maahanmuuttajat vaaleissa. *Politiikka* 53 (1), 55–62.